

УДК 330.161:330.567.6

Смєсова В.Л.

ОСНОВНІ ЕТАПИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНТЕРЕСІВ ЕКОНОМІЧНИХ СУБ'ЄКТІВ ТА ЇХ ХАРАКТЕРИСТИКА

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет», м. Дніпропетровськ

В умовах поглиблення ринкових перетворень на перший план виходить обґрунтування теоретичних та практичних аспектів формування та реалізації інтересів економічних суб'єктів, а також формулювання підходів до визначення результатів взаємодії зазначених інтересів в ринкових умовах. Тому сьогодні є важливим та актуальним з'ясування основних етапів реалізації інтересів економічних суб'єктів та їх змісту. Механізм формування та реалізації інтересів економічних суб'єктів представляє собою складну систему, у якій взаємодія відбувається на основі врегулювання потреб, мотивів та стимулів. Процес реалізації інтересів економічних суб'єктів включає виникнення потреби на основі утворення стимулів до її задоволення, які, у свою чергу, породжують відповідні причини, мотиви економічної діяльності суб'єктів, приймаючих форму інтересів. Усвідомлення інтересів економічними суб'єктами є основою мотивів їх поведінки та зумовлює певні дії щодо реалізації інтересів. Залежно від підходів до визначення основних результатів реалізації інтересів економічним суб'єктам слід орієнтуватися на субординоване підпорядкування одних інтересів іншим, а також на координацію та узгодження гетерогенних інтересів усіх суб'єктів національної економіки.

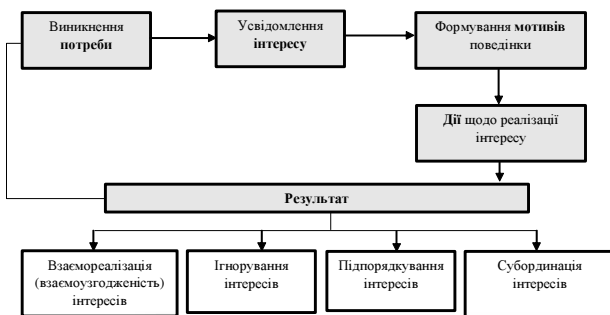
Ключові слова: економічні інтереси, мотиви економічної діяльності, національна економіка, потреби.

В умовах поглиблення ринкових перетворень великого значення набувають дослідження, пов'язані з підвищенням ефективності функціонування національної економіки та стимулювання суспільного відтворення. Відповідно на перший план виходить обґрунтування теоретичних та практичних аспектів формування та реалізації інтересів економічних суб'єктів, а також формулювання підходів до визначення результатів взаємодії зазначених інтересів в ринкових умовах. Тому сьогодні є важливим та актуальним з'ясування основних етапів реалізації інтересів економічних суб'єктів та їх змісту.

Інтереси економічних суб'єктів були предметом аналізу як економічної теорії, так і філософії, соціології, психології тощо. Відповідно зазначену категорію слід вважати загальнонауковою. Значну увагу інтересам приділяли радянські вчені-економісти, зосередившись, в основному, на протиріччях та конфліктах класових інтересів, що формуються на основі відносин власності [1–4]. Російські науковці Бернацький В.О., Кусжанова А.Ж. проводили аналіз щодо підходів до визначення категорії «економічні інтереси», розглядали суперечності їх взаємодії, класифікацію та групування економічних інтересів [5,6]. Вітчизняний вчений-економіст Антошкіна Л.І. поглибила уявлення щодо координації національних, корпоративних та індивідуальних інтересів [7]. Одночасно уточнення потребує зміст процесів формування та реалізації інтересів економічних суб'єктів в умовах ринкових перетворень.

Метою статті є наукове обґрунтування основних етапів реалізації інтересів економічних суб'єктів та їх змісту, визначення основних результатів взаємодії інтересів суб'єктів національної економіки в ринкових умовах.

Механізм формування та реалізації інтересів економічних суб'єктів представляє собою складну систему, у якій взаємодія відбувається на основі врегулювання потреб, мотивів та стимулів. Відповідно реалізація інтересів економічних суб'єктів представляє собою певну систему, що включає декілька етапів перетворень (рисунок).

Етапи формування та реалізації інтересів економічних суб'єктів

У процесі розвитку в економічних суб'єктах виникають різноманітні потреби. У широкому значенні потреба – це, перш за все, необхідність у певних засобах існування та функціонування економічного суб'єкта, стимул до його активності, що вимагає задоволення.

В економічній теорії двоїстий зміст потреб проявляється у тому, що, з одного боку, потреба характеризує недостатність життєвих та економічних благ, а, з іншого, виступає внутрішнім спонуканням економічних суб'єктів до активності.

Отже, потреби передбачають виникнення в економічних суб'єктах стимулів до задоволення основних фізіологічних, соціальних, духовних та економічних потреб, визначають подальшу поведінку, діяльність, розвиток індивідумів, груп людей, підприємств, суспільства в цілому тощо. Стимул – це спонукання, зацікавленість економічних суб'єктів у здійсненні певних дій щодо реалізації потреб. Наявність стимулів включає внутрішні та зовнішні спонукальні умови щодо практичної реалізації реальних дій, а, у свою чергу, відсутність відповідних стимулів стримує та знижує рівень задоволення потреб економічних суб'єктів.

Стимули щодо реалізації потреб породжують в економічних суб'єктах відповідні причини, мотиви економічної діяльності, що приймають форму інтересів зазначених суб'єктів. Інтереси економічних суб'єктів, таким чином, виступають усвідомленням, пізнанням об'єктів та механізму задоволення потреб, що зумовлюють сукупність дій економічних суб'єктів, спрямованих на забезпечення соціально-економічних умов життя людей, функціонування підприємств, суспільства та національної економіки в цілому.

Отже, усвідомлення інтересів економічними суб'єктами стає основою формування мотивів їх поведінки та відповідно зумовлює певні соціальні та економічні дії щодо реалізації інтересів. У даному випадку, під діями необхідно розуміти активність економічних суб'єктів щодо реалізації їх інтересів, задоволення або відсутності задоволення потреб на основі наявних мотивів та стимулів.

Зазначені етапи реалізації інтересів економічних суб'єктів: виникнення потреб – усвідомлення інтересу – формування мотивів поведінки – певні дії – можуть мати декілька результатів. По-перше, взаємореалізацію, по-друге, ігнорування, по-третє, підпорядкування інтересів економічних суб'єктів.

Взаємореалізація (взаємоузгодженість) інтересів виступає максимально можливим ступенем реалізації інтересів економічних суб'єктів, є найбільш бажаним результатом здійснених дій

та економічних відносин. Тому – це ідеальний та найбільш бажаний результат реалізації інтересів. У даному випадку відбувається узгодження та реалізація інтересів усіх суб'єктів, що взаємодіяли між собою.

Узгодження інтересів існує лише за наявності прагнення суб'єктів до взаємореалізації своїх інтересів, однак у реальній дійсності найчастіше існує суперечність та невідповідність інтересів. У процесі реалізації інтересів відбувається взаємодія між різними економічними суб'єктами – індивідуумами, угрупованнями, об'єднаннями, державою тощо, що відрізняються своїми потребами, мотивами, якостями, і досить часто це призводить до виникнення розбіжностей інтересів замість їх взаємореалізації. У підсумку, виникнення розбіжностей та конфліктів інтересів призводить до підпорядкування інтересів одного економічного суб'єкта інтересам іншого.

Тому найбільш розповсюдженим результатом дій щодо реалізації інтересів є їх нереалізація або ігнорування.

Коли усі форми здійснених дій не завершуються бажаним результатом, інтереси не реалізуються. У даному випадку відбувається заперечення одного з інтересів, що вступають у відношення. У своїй «активній» формі нереалізація перетворюється в повне підпорядкування одного інтересу іншим, а з «пасивної» форми – в ігнорування.

Ігнорування припускає виключення носія інтересу (економічного суб'єкта) з системи суспільних відносин або відкидання інтересів окремого економічного суб'єкта. Це може бути також виняток із системи взаємодіючих інтересів інтересу якого-небудь суспільного формування. Цей інтерес не буде реалізований, але лише в даній системі взаємодії, що змушує його суб'єкта шукати відношення з третім суспільним формуванням і, таким чином, цей інтерес має визначений шанс на реалізацію [7].

Свідоме неприйняття інтересів інших економічних суб'єктів обмежує ступінь реалізації потреб як окремого економічного суб'єкта, так і суспільства в цілому.

Підпорядкування інтересів характеризується реалізацією одних інтересів за рахунок інших або реалізацію того й іншого, але відстрочену, поставлену в послідовно-другорядне становище.

Останнє припускає пряму залежність підлеглого економічного суб'єкта по лінії підпорядкування знизу вгору, а, отже, відображає реалізацію інтересів одного суб'єкта за рахунок інтересів іншої сторони. З іншого боку, може відбуватися реалізація інтересів однієї сторони на основі реалізації інтересів іншої.

Одночасно з цим, неможна ігнорувати і таку

форму реалізації інтересів економічних суб'єктів як субординацію.

Під субординацією інтересів слід розуміти взаємозалежне співіснування, функціонування та реалізацію окремих структурних елементів інтересів, що зберігають певну автономність, підконтрольну системі інтересів, поряд із забезпеченням її цілісності.

На думку В.О. Бернацького, етимологічний зміст субординації як «процесу, пов'язаного з функціонуванням елементів у системах, можна представити як їх приведення в порядок, узгодження довколишніх об'єктів (явищ). Або узгодження, упорядкування якихось пов'язаних об'єктів як елементів у тій чи іншій системі, або взаємозв'язок «родинних елементів»» [5,2].

Значення такого виду реалізації інтересів обумовлено характеристикою субординації як альтернативи кризової, конфліктної форми вирішення протиріч [5].

Сьогодні такий підхід і пошук нових форм реалізації інтересів економічних суб'єктів вважається найбільш перспективним. Якщо раніше економічна теорія зверталася до пошуку шляхів і форм згладжування протиріч і конфліктів інтересів, що неминуче виникають при їх різних поєднаннях, то в умовах ринкових перетворень існує об'єктивна необхідність пошуку можливостей і шляхів вибудовування інших, спочатку безконфліктних форм сполучення інтересів. Цього вимагає як необхідність вирішення задачі забезпечення економічної стабільності, так і проблеми підвищення ефективності економічної діяльності та раціонального розподілу і використання обмежених економічних ресурсів.

Основним завданням субординації є реалізація інтересів економічних суб'єктів, на основі таких вихідних принципів як:

- 1) певне функціонує узгодження взаємопов'язаних елементів у системі інтересів;
- 2) самостійне функціонування і розвиток всіх елементів системи як умова закономірності розвитку останньої [6].

У процесі поглиблення ринкових форм господарювання все більшої актуальності набуває необхідність координації та узгодження гетерогенності інтересів економічних суб'єктів. Інтереси окремого індивіда впливають на інтереси колективу, угруповання, громади. Відповідно суспільні інтереси також обов'язково повинні враховувати інтереси кожного окремого суб'єкта, гармоніювати з ними та забезпечувати збалансованість між індивідуальними та суспільними інтересами. Одночасно наявні протиріччя щодо реалізації власних інтересів підштовхують економічних суб'єктів поступитися, знайти шлях до їх узгодження з інтересами суспільними.

Проведене дослідження дозволяє зробити певні висновки. Процес реалізації інтересів економічних суб'єктів включає виникнення потреби на основі утворення стимулів до її задоволення, які, у свою чергу, породжують відповідні причини, мотиви економічної діяльності суб'єктів, приймаючих форму інтересів. Усвідомлення інтересів економічними суб'єктами є основою мотивів їх поведінки та зумовлює певні дії щодо реалізації інтересів. Залежно від підходів до визначення основних результатів реалізації інтересів економічними суб'єктами слід орієнтуватися на субординоване підпорядкування одних інтересів іншим, а також на координацію та узгодження гетерогенних інтересів усіх суб'єктів національної економіки.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. *Абалкин Л.И.* Экономические интересы при социализме // Вопросы экономики. – 1969. – № 7. – С.58.
2. *Генкин А.* Система экономических интересов и социальная гармония // Вопросы экономики. – 1993. – № 6.
3. *Интересы* в системе экономических отношений социализма / Под ред. Ю.И. Палкина, Ю.Н. Пахомова. – Киев. – 1974. – С.61.
4. *Сыроежкин И.М.* Методологические аспекты моделирования экономических интересов. – Л.: Изд-во Ленинградского университета, 1984. – 50 с.
5. *Бернацкий В.О.* Интерес: познавательная и практическая функция. – Томск: Изд-во Том. ун-та, 1984. – 168 с.
6. *Кусжанова А.Ж.* Проблемы классификации и взаимодействия интересов [Электронный ресурс] // Credo. – 2000. – № 6. – Режим доступа до журналу: <http://www.pseudology.org/goroda/Orenburg/culture/credo/23/1.html>
7. *Антошкіна Л.І.* Вища освіта в системі суспільних інтересів: монографія. – Донецьк: ТОВ «Юго-Восток». – 2008. – 284 с.

Надійшла до редакції 24.11.2014
Рецензент: д.е.н., проф. В.І. Дубницький

ОСНОВНЫЕ ЭТАПЫ РЕАЛИЗАЦИИ ИНТЕРЕСОВ ЭКОНОМИЧЕСКИХ СУБЪЕКТОВ И ИХ ХАРАКТЕРИСТИКА

Смсова В.Л.

В условиях углубления рыночных преобразований на первый план выходит обоснование теоретических и практических аспектов формирования и реализации интересов экономических субъектов, а также формулирование подходов к определению результатов взаимодействия указанных интересов в рыночных условиях. Поэтому сегодня важно и актуально определить основные этапы реализации интересов экономических субъектов и их содержание.

Механизм формирования и реализации интересов экономических субъектов представляет собой сложную систему, в которой взаимодействие происходит на основе урегулирования потребностей, мотивов и стимулов.

Процесс реализации интересов экономических субъектов включает возникновение потребности на основе формирования стимулов к ее удовлетворению, которые, в свою очередь, порождают соответствующие причины, мотивы экономической деятельности субъектов, принимающих форму интересов. Осознание интересов экономическими субъектами является основой мотивов их поведения и обуславливает определенные действия по реализации интересов. В зависимости от подходов к определению основных результатов реализации интересов экономическим субъектам следует ориентироваться на субординированное подчинение одних интересов другим, а также на координацию и согласование гетерогенных интересов всех субъектов национальной экономики.

Ключевые слова: экономические интересы, мотивы экономической деятельности, национальная экономика, потребности.

THE MAIN STAGES OF THE INTERESTS OF ECONOMIC ENTITIES AND THEIR CHARACTERISTICS

Smiesova V.L.

In the deepening of market reforms the theoretical and practical aspects of formation and realization of the interests of economic entities, as well as the formulation of approaches to determine the results of the interaction of these interests in market conditions are coming to the fore. So today is important and relevant to identify the main stages of the interests of economic entities and their contents.

Mechanism of formation and realization of the interests of economic entities is a complex system in which the interaction takes place on the basis of the settlement needs, motives and incentives.

The process of realizing the interests of economic entities includes the appearance of needs through the development of incentives to its satisfaction, which, in turn, generates the appropriate reasons, the motives of economic activity subjects, taking the form of interest. Awareness of the interests of economic entities is the basis of the motives of their behavior and causes certain actions to promote the interests. Depending on the approaches to the definition of the main results of the implementation of the interests of the economic operators should focus on subordinated subordination of the interests of one another, as well as the coordination and harmonization of heterogeneous interests of all stakeholders of the national economy.

Keywords: economic interests, motives of economic activity, the national economy needs.